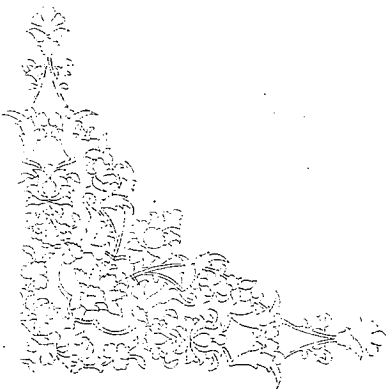
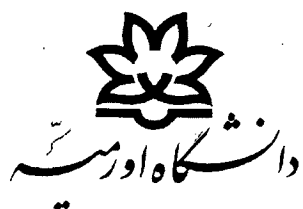

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٥٧٤٩٩

دانشگاه ارومیه
دانشکده اقتصاد و مدیریت
گروه اقتصاد

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

عنوان

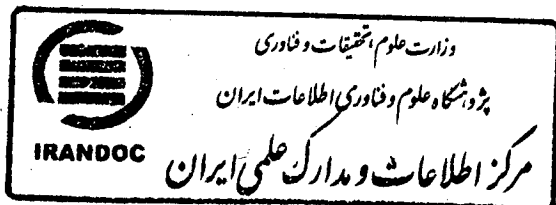
بررسی تجربی رابطه بلند مدت بین صادرات و واردات با رشد اقتصادی:
مورد ایران، با استفاده از رهیافت آزمون کرانه ها به همجمعی

پژوهشگر

نرمین داودی

استاد راهنما

دکتر حسن حیدری

آذر ۸۹

حق طبع و نشر این رساله متعلق به دانشگاه ارومیه است.

۱۵۷۴۹۹

۳۹۰/۳/ ۵

دانشکده اقتصاد و مدیریت

پایان نامه آقای /خانم نرمین داودی به شماره دانشجویی ۸۷۲۰۲۲۰۰۶ با عنوان بررسی تجربی رابطه بلند مدت بین صادرات واردات و رشد اقتصادی در ایران با استفاده از رهیافت آزمون کرانه ها به همجمعی به تاریخ ۸۹/۹/۱۶ شماره ۴۱۷-۲ق مورد پذیرش هیات محترم داوران با رتبه عالی و نمره ۱۹ قرار گرفت.

امضاء	نام و نام خانوادگی	کمیته دفاع
	دکتر حسن حیدری	۱) استاد راهنما و رئیس هیات داوران
—		۲) استاد راهنمای دوم
	دکتر رحیم دباغ	۳) داور خارجی
	دکتر هدایت ممتجب	۴) داور داخلی
	دکتر پرویز پیری	۵) نماینده تحصیلات تکمیلی

تقدیم

خانواده مہربان و فداکارم

تقدیر و تشکر:

از استاد راهنما، جناب آقای دکتر حیدری که بی شک افتخار بهره مندی از محضر این بزرگوار در زمره اولین افتخارات علمی اینجانب است، صمیمانه تشکر و قدردانی می نمایم. از تمام کسانی که در راه نیل به اهداف کوچک و بزرگ مرا یاری دادند، و همه میهن پرستانی که خردورزی را جز برای سعادت بشر نمی طلبند، قدردانی می کنم.

فهرست مطالب

چکیده فارسی

۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱ مقدمه.....
۲	۲-۱ تشریح موضوع و بیان مساله.....
۶	۳-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....
۶	۴-۱ فرضیه های تحقیق.....
۷	۵-۱ تبیین متغیرهای تحقیق.....
۸	۶-۱ اهداف تحقیق.....
۸	۷-۱ تعریف واژه های اختصاصی تحقیق.....
۸	۱_۷_۱ مفهوم رشد اقتصادی.....
۹	۲_۷_۱ مفهوم سرمایه انسانی.....
۹	۳_۷_۱ صادرات کالاها و خدمات.....
۹	۴_۷_۱ واردات کالاها و خدمات.....
۱۰	۸-۱ انواع تحقیق و روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۰	۹-۱ روش گرد آوری آمار و اطلاعات.....
۱۱	۱۰-۱ اچارچوب فصول آتی تحقیق.....
۱۲	فصل دوم: بررسی ادبیات موضوع و سابقه تحقیق.....
۱۳	۱-۲ مقدمه.....

۱۳	۲-۲ ادبیات موضوع.....
۱۷	۲-۳ سابقه تحقیق.....
۱۸	۲-۳-۱ مطالعه براساس داده های مقطعی.....
۱۹	۲-۳-۲ مطالعه بر اساس داده های سری زمانی.....
۲۵	۲-۳-۳ مطالعات تجربی با داده های ایران.....
۳۲	۲-۴ اهمیت حضور سرمایه انسانی در مدل.....
۳۳	۲-۵ اهمیت حضور واردات در مدل.....
۳۶	۲-۶ روند متغیرها طی دوره مورد مطالعه.....
۴۰	۲-۷ جنبه های نوآوری تحقیق.....
۴۲	فصل سوم چارچوب نظری تحقیق.....
۴۳	۳-۱ مقدمه.....
۴۳	۳-۲ مدل تحقیق.....
۴۸	۳-۳ روش تحقیق.....
۴۸	۳-۳-۱ آزمون ریشه واحد بدون لحاظ شکست.....
۵۱	۳-۳-۲ آزمون وجود شکست ساختاری.....
۵۱	۳-۳-۳ آزمون ریشه واحد با وجود شکست ساختاری.....
۵۴	۳-۳-۴ آزمون کرانه ها به همجمعی.....
۵۷	۳-۴ خلاصه فصل.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده ها..... ۵۸

۴-۱ مقدمه ۵۹

۴-۲ تحلیل آماری داده های تحقیق و آزمون فرضیه ها..... ۵۹

۴-۲-۱ آزمون وجود شکست ساختاری..... ۶۲

۴-۲-۲ آزمون های ریشه واحد با وجود شکست ساختاری..... ۶۶

۴-۲-۳ آزمون کرانه ها برای تعیین رابطه بلند مدت..... ۶۷

فصل پنجم نتیجه گیری و پیشنهادات..... ۷۸

۵-۱ مقدمه ۷۹

۵-۲ خلاصه نتایج حاصل از پژوهش ۷۹

۵-۳ پیشنهادات..... ۸۰

۵-۳-۱ پیشنهاد حاصل از یافته های تحقیق..... ۸۰

۵-۳-۲ پیشنهاد برای انجام تحقیقات آتی..... ۸۱

فهرست منابع..... ۸۳

ضمائم..... ۹۲

فهرست جداول و نمودارها.....

جدول ۱=۲ خلاصه مطالعات..... ۲۸

نمودار ۱-۲ روند تغییرات متغیر صادرات کالاها و خدمات..... ۳۹

نمودار ۲-۲ روند تغییرات متغیر رشد اقتصادی..... ۳۹

- نمودار ۲-۳ روند تغییرات متغیر واردات کالاها و خدمات..... ۳۹
- جدول ۴-۱ آزمون های ریشه واحد..... ۶۱
- جدول ۴-۲ نتایج جمعی متغیرهای مختلف بر اساس آزمون های متفاوت..... ۶۲
- جدول ۴-۳ آزمون های شکست ساختاری برای متغیرهای مورد نظر..... ۶۳
- جدول ۴-۴ آزمون پرون با لحاظ شکست ساختاری..... ۶۶
- جدول ۴-۵ آزمون لی و سترازیسیچ با لحاظ دو شکست درونزا..... ۶۷
- جدول ۴-۶ آزمون کرانه ها به همجمعی..... ۷۰
- جدول ۴-۷ نقاط بحرانی آزمون کرانه ها..... ۷۱
- جدول ۴-۸ جدول ضرایب بلند مدت با حضور صادرات کل..... ۷۱
- جدول ۴-۹ جدول ضرایب کوتاه مدت با حضور صادرات کل..... ۷۱
- جدول ۴-۱۰ ضرایب بلند مدت با حضور صادرات نفتی و واردات واسطه ای..... ۷۲
- جدول ۴-۱۱ ضرایب کوتاه مدت با حضور صادرات نفتی و واردات واسطه ای..... ۷۲
- جدول ۴-۱۲ ضرایب کوتاه مدت با حضور صادرات نفتی و واردات سرمایه ای..... ۷۲
- جدول ۴-۱۳ ضرایب بلند مدت با حضور صادرات نفتی و واردات سرمایه ای..... ۷۲
- جدول ۴-۱۴ نتایج آزمون کرانه ها به همجمعی..... ۷۳
- جدول ۴-۱۵ نقاط بحرانی آزمون کرانه ها..... ۷۴
- جدول ۴-۱۶ آزمون کرانه ها به همجمعی..... ۷۴
- جدول ۴-۱۷ ترکیب اعضای هیئت علمی استادیار به بالای دانشگاه های دولتی..... ۷۶

چکیده فارسی:

در این تحقیق رابطه بلند مدت بین صادرات (به تفکیک صادرات نفتی و غیر نفتی) و واردات (به تفکیک واردات واسطه ای، سرمایه ای و مصرفی) با رشد اقتصادی در ایران با استفاده از داده های سالانه در طول دوره ۱۳۳۸-۱۳۸۶ و روش آزمون کرانه ها به همگامی به صورت تجربی بررسی می شود. از آنجایی که ایران یک کشور صادر کننده نفت است، یک انفجار در صادرات نفت اثر مستقیمی بر تابع تقاضای واردات می گذارد و همین امر به سطوح بالاتر مصرف منجر شده که بر رشد اقتصادی اثر میگذارد. ما در این تحقیق بر نقش متغیر واردات تاکید می کنیم. به علاوه، بر طبق مطالعات اخیر مبنی بر اهمیت سرمایه انسانی در مدل های رشد درونزا، شکل تعمیم یافته مدل رشد فدر را با در نظر گرفتن شاخصی به عنوان نماینده سرمایه انسانی مورد استفاده قرار می دهیم. با توجه به وقایع و شوک های اتفاق افتاده در اقتصاد ایران در طول دوره مورد بررسی، از آزمون بای و پرون (۲۰۰۳) برای تعیین شکست های ساختاری درونزا استفاده کرده ایم. نتایج بررسی ویژگی داده ها با لحاظ شکست های ساختاری نشان داد که متغیرها، جمعی از یک درجه نیستند، بنابراین روش آزمون کرانه ها به همگامی که توسط پسران و همکاران (۲۰۰۱) معرفی شده و بدون نیاز به تمرکز بر روی درجه جمعی بودن داده ها قابل انجام است را برای بررسی رابطه بلند مدت مورد استفاده قرار دادیم. نتایج حاکی از این است که با حضور صادرات غیر نفتی، هیچ رابطه بلند مدتی بین متغیرها یافت نشد ولی با حضور صادرات نفتی، ارتباط بلند مدتی میان این متغیر و متغیرهای تفکیکی واردات با رشد وجود دارد.

فصل اول:
كليات تحقيق

۱-۱ مقدمه

قرن بیستم، دوران تغییرات عمیق و اساسی اقتصاد ایران بود. پس از قرن‌ها کساد اقتصادی و عدم پیشرفت با تنها نقش حاشیه‌ای در بازارهای جهانی، اقتصاد ایران شروع به تغییراتی از لحاظ ساختار، بهره‌وری و تأثیرات بین‌المللی نمود. در اواخر قرن، جمعیت شروع به افزایش چشم‌گیری کرد، درآمد سرمایه‌ای حدود هفت برابر افزایش یافت و تجارت بین‌الملل، گرچه هنوز محدود بود اما بخش بزرگی را در ایجاد دسترسی به تکنولوژی و تنوع وسیع تولیدات داشت. سهم شدن ایران در اقتصاد جهانی، به مواردی نظیر منابع، موقعیت جغرافیایی، روندهای بازار جهانی، روابط سیاسی و ایدئولوژی داخلی، جنگ هشت ساله با عراق و تحریم‌های اقتصادی آمریکا مربوط می‌شد. تشخیص این امر توسط مقامات دولتی که رشد اقتصادی در ایران نیاز به دستیابی به منابع خارجی دارد، سیاستگذاران را به دنبال کردن تجارت برانگیخت. با این حال، این آگاهی و تلاش‌های مربوطه برای ترویج تجارت اغلب محدود بوده و در زمان، منجر به سیاست‌های کاملاً محدود شده است.

۱-۲ تشریح موضوع و بیان مساله:

هنگامی که در دهه ۱۹۸۰ سیاست‌های توسعه صادرات، کشورهای تازه صنعتی شده را به رشد چشم‌گیر اقتصادی رساند در دیگر کشورهای در حال توسعه نیز توجه بیشتری به رابطه بین صادرات و رشد اقتصادی شد. الگوهای رشد درونزا نیز به نقش واردات برای تحلیل این رابطه توجه کرده‌اند.

عوامل موثر بر رشد اقتصادی بسیار گسترده است. در این میان صادرات و واردات نقش بسیار مهمی در رشد اقتصادی ایفا می‌کنند. از جمله در مطالعه‌ای که توسط فدر^۱ (۱۹۸۲) برای کشورهای صنعتی صورت گرفته، با لحاظ کردن احتمال این که بهره‌وری نهایی عوامل در بخش‌های صادراتی و غیر صادراتی در اقتصاد مساوی نیستند، این نتیجه به دست می‌آید که رشد نه تنها می‌تواند با افزایش در سطح نیروی کار و سرمایه حاصل شود، بلکه می‌تواند با تخصیص مجدد منابع از بخش‌های صادراتی با کارایی کمتر به بخش صادراتی با بهره

^۱Feder

وری بیشتر نیز حاصل شود. هم چنین در مطالعه دیگری که توسط لانگ و وانگ^۲ (۱۹۹۷) ارائه شده، به رابطه مثبتی میان تجارت بین الملل و رشد اقتصادی اشاره شده است.

در میان تحلیلگران، ارتباط صادرات و واردات و رشد به صورتهای زیر بررسی شده است:

۱- صادرات منجر به رشد اقتصادی می شود: تحلیل گرانی مانند مایکل^۳ (۱۹۷۷) و فدر (۱۹۸۲) و مارین^۴ (۱۹۹۲) و تورنتون^۵ (۱۹۹۶) اشاره می کنند که کشورهایی که صادر کننده سهم عظیمی از محصولاتشان هستند به نظر می رسد که رشد اقتصادی سریعتری نسبت به دیگران دارند. بالاسا^۶ (۱۹۷۸) و بگواتی^۷ (۱۹۷۸) و ادوارد^۸ (۱۹۹۸) عقیده دارند که یک جریان علی از صادرات به رشد اقتصادی وجود دارد که به (ELG) مشهور است. در حالت کلی چهار تئوری برای توجیه فرضیه ELG وجود دارد: اولی که بر پایه مدل کوتاه مدت کینزی می باشد و طبق آن رشد صادرات از طریق ضریب تکاثر تجارت خارجی باعث گسترش تولید و اشتغال می شود که البته این مدل به دلیل جهت گیری تقاضایش برای توضیح رشد اقتصاد مناسب نیست. (راموس، ۲۰۰۱، ص ۶۱۵)^{۱۰}

دوم، ارزش خارجی بدست آمده از صادرات می تواند برای سرمایه گذاری ماشین آلات وارداتی و کالاهای سرمایه ای استفاده شود که این امر باعث رشد اقتصادی می شود. این دلیل نیز بر پایه مدل کینزی است و به همان دلیلی که در بالا اشاره شد برای توضیح رشد مناسب نیست.

^۱Lung and Wung

^۲Michael

^۳Marin

^۴Torenton

^۵Balassa

^۶Bhagwati

^۷Edwards

^۸Export- Led- Growth

^۹Ramos

سوم ، رقابت ایجاد شده در بازارهای صادراتی باعث صرفه جویی اقتصادی و رشد سریع تکنولوژی می شود که رشد اقتصادی را بدنبال دارد ، البته این دو امر به طور بالقوه منابع مهم رشد اقتصادی هستند(راموس، ۲۰۰۱، ص ۶۱۶)^{۱۱}

چهارم ، توسعه صادرات و تجارت باز به عنوان یک کلید تعیین کننده رشد اقتصاد دیده می شود ، زیرا برون گرایی مثبت ایجاد می کند به عنوان مثال ، بنگاهها در یک بخش صادراتی پیشرفته از ویژگی های زیر بهره می برند:

الف- تخصیص منابع موثر ، ب- ظرفیت بهره برداری بیشتر ، ج- بهره گیری از صرفه جویی اقتصادی ، د- نوآوری تکنولوژیکی که توسط رقابت بازار خارجی افزایش یافته است.(هلپ من و کروگمن، ۱۹۸۵)^{۱۲}

از طرفی بوفی^{۱۳} (۱۹۹۲) نشان می دهد که چگونه شوک های صادراتی می تواند (ELG) را ایجاد کند . علاوه بر اینها ، رفتار عرضه نیروی کار و رشد تکنولوژی به عنوان متغیرهای برونزا در مدل نئو کلاسیک متقاعد کننده نیست . اما مدل های درونزای ارائه شده توسط رومر^{۱۴} (۱۹۸۶) و لوکاس^{۱۵} (۱۹۸۸) برای بحث ما بسیار دارای اهمیت هستند ، زیرا اولاً مشکلات ذکر شده مدل قبلی را ندارند و همچنین این مدلها ارتباط جالبی با مدل های ایستای مربوط به بحث تجارت بین الملل برقرار می کند.(هلپ من، ۱۹۸۸)^{۱۶}

۲- رشد اقتصادی ، رشد صادرات را بدنبال دارد : در مقابل فرض ELG افرادی مانند بگواتی (۱۹۷۸) اشاره می کنند که یک افزایش در GDP^{۱۷} عموماً سبب افزایش مشابهی در تجارت می شود . در واقع تئوری تجارت تکنولوژی ثابت می کند که وقتی تقاضای داخلی ، پایین تر از رشد در آمد قرار بگیرد و پیشرفت تکنولوژی سریعتر از تقاضای داخلی افزایش یابد، آنگاه صادرات افزایش می یابد، مگر اینکه افزایش در تقاضای داخلی هم بر روی کالاهای صادراتی تمرکز یابد که در این صورت رشد اقتصادی را بدنبال دارد ، که این امر نهایتاً کاهش صادرات را به دنبال دارد .

^{۱۱}Ramos

^{۱۲}Helpman and krugman

^{۱۳}Buffi

^{۱۴}Romer

^{۱۵}Lucas

^{۱۶}Helpman

^{۱۷}Gross Domestic Product

۳- واردات منجر به رشد اقتصادی می شود: از اواسط دهه ۱۹۸۰ نسبت واردات به GDP تقریباً در تمام کشورها افزایش یافته است به همین دلیل واردات عامل مهمی در تعیین نرخ رشد GDP به شمار می آید. البته در بیشتر مطالعات مربوط به رابطه صادرات و رشد اقتصادی، مقوله واردات مورد توجه قرار نگرفته است. اما مدل‌های رشد درونزا به نقش واردات در این مدل توجه کرده اند. مدل‌های رشد درونزا به این حقیقت تاکید می کنند که واردات به عنوان یک کانال سرازیری دانش از کشورهای پیشرفته عمل می کند و به نوبه خود این سرازیری دانش، اقتصاد را توانمند می کند که بازدهی افزایشی داشته باشد. (کو و هلپ من، ۱۹۹۵)^{۱۸}

افرادی نظیر لورانس و ویستین^{۱۹} (۱۹۹۹) و مازومدر^{۲۰} (۲۰۰۰) اشاره می کنند که رشد واردات می تواند به عنوان یک عنصر واسطه برای انتقال دانش از کشورهای پیشرفته به کشورهای در حال پیشرفت عمل کند. این دانش از طریق تکنولوژی که در تولیدات تجاری کشورهای پیشرفته قرار گرفته و توسط کارخانجات بومی اتخاذ می گردد باعث افزایش رقابت در بازارهای داخلی و خارجی می شود.

بر طبق لانگ و وانگ (۱۹۹۷) و لوکاس (۱۹۸۸) صنایعی که از طریق پروسه (آزمون و خطا) ساخته می شوند کانالی هستند که از طریق آن سرمایه انسانی و دانش فردی انباشته می شوند. مدل داینامیک لوکاس نقش افزایش سرمایه انسانی را در پروسه رشد اقتصادی برجسته می کند. در یک شاخه دیگر وان و ون^{۲۱} (۱۹۹۷: ص ۸) آزمون و خطا را باعث انتقال تکنولوژی از طریق تجارت بین المللی مورد کاربرد قرار می دهند و اشاره می کنند که پیشرفت تکنولوژی و تجارت خارجی هر دو با هم رشد اقتصادی را به همراه دارد. گراسمن و هلپمن (۱۹۹۰) یک مدل پویا را برای صادرات و رشد دو کشور با پیشرفت تکنولوژی درونزا نشان می دهند. آنها در مدل خود بر اهمیت انباشت دانش تاکید می کنند و اشاره میکنند که تجارت بین الملل به چند دلیل باعث دانش و فناوری می شود: اول اینکه دانش خارجی که در سرمایه و کالاهای میانی وارداتی وجود دارد، بهره وری منابع داخلی را افزایش می دهد. دوم اینکه برقراری ارتباط خوب باعث یادگیری تکنیک ها و طرح های تولید می شود. (پهلوانی، ۲۰۰۵، ص ۳۸)^{۲۲}

¹⁸ Coe and Helpman

¹⁹ Lawrence & Weistein

²⁰ Mazumdar

²¹ Van and won

²² Pahlavani

۱-۳ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق:

شاید مهمترین موضوع بحث در اقتصاد سالهای بعد از جنگ جهانی دوم، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، مساله رشد اقتصادی بوده است. هدف نظریه های رشد، توضیح عوامل تعیین کننده نرخهای رشد در یک کشور و دلایل تفاوت نرخ های رشد و درآمدهای سرانه بین کشورها می باشد و این سوال که چه عواملی نرخ رشد اقتصادی را تعیین می کند و نرخ رشد چگونه از طریق سیاستهای مختلف تحت تاثیر قرار می گیرد، همواره مورد توجه اقتصاددانان توسعه بوده است. از سویی عواملی نظیر صادرات و واردات یکی از حیاتی ترین عوامل تعیین کننده رشد اقتصادی یک کشور به شمار می آیند. همچنین واضح است که اقتصاد کشور بر پایه صادرات نفت است و روند تولید و صادرات آن نه فقط به مسائل اقتصادی بلکه تا حدود زیادی به حیات سیاسی کشور پیوند خورده است. سیر تغییرات صادرات و واردات در طی ۴۷ سال گذشته و تنوع سیاستهای مربوطه می تواند تاثیرات مثبت یا منفی روی رشد اقتصادی طی این سالها بگذارند. از آنجا که رشد اقتصادی از عوامل اصلی توسعه کشورها محسوب می شود و می توان گفت یکی از مهمترین موضوعات مورد بحث در اقتصاد کشورهای در حال توسعه، همین مساله می باشد، در نتیجه بررسی دقیق و موشکافانه و تحلیل سیاستهای اتخاذ شده برای امر صادرات و واردات، و تعیین دقیق تاثیر آنها بر رشد اقتصادی کشور باعث می شود که ایرادات و مشکلات، واضح تر دیده شوند تا با عدم تکرار آنها و تصمیم گیری های درست و علمی، از تاثیرات منفی این عوامل بر رشد اقتصادی کشور کاسته شود.

۱-۴ فرضیه های تحقیق:

در این تحقیق ما به دنبال پاسخ سوالات زیر هستیم:

✓ آیا بر طبق مدل رشد فدر ارتباط بلند مدتی میان صادرات، واردات و رشد اقتصادی ایران وجود دارد؟

✓ آیا مدل رشد فدر (۱۹۸۲) با داده های کشور ایران سازگار است؟

✓ آیا در بلند مدت سرمایه انسانی تحت مدل مورد بررسی بر رشد اقتصادی تاثیر داشته است؟

با توجه به سوالات فوق، فرضیات زیر در تحقیق حاضر مورد آزمون قرار می گیرند:

- ✓ رابطه بلند مدت میان صادرات، واردات و رشد اقتصادی وجود دارد.
- ✓ در بلند مدت سرمایه انسانی تحت مدل مورد بررسی بر رشد اقتصادی تاثیر می گذارد.
- ✓ مدل رشد فدر با اقتصاد ایران سازگار است.

۱-۵ تبیین متغیرهای تحقیق:

برای انجام تحقیق مورد نظر متغیرهای زیر مورد استفاده قرار می گیرد:

✓ تولید ناخالص داخلی GDP: این داده از اطلاعات سریهای زمانی بانک مرکزی گرفته شده است و به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ می باشد.

✓ سرمایه فیزیکی: تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی با قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶

✓ سرمایه انسانی: به عنوان نماینده نیروی کار که از نسبت شاغلان با تحصیلات عالی به عنوان جانشین سرمایه انسانی از نوع آموزش در این تحقیق استفاده شده است.^{۳۳}

✓ صادرات: شامل صادرات کالاها و خدمات همچنین صادرات نفتی و غیر نفتی به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶

✓ واردات: شامل واردات کالاها و خدمات ، همچنین واردات کالاهای سرمایه ای و واسطه ای به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶

^{۳۳} امینی و حجازی آزاد (۱۳۸۷)

۱-۶ اهداف تحقیق:

برای اتخاذ یک استراتژی توسعه اقتصادی لازم است تا بخش تجارت خارجی و سیاستهای تجاری مورد توجه و دقت قرار گیرد. تنها در سایه روشن شدن ساختار سیستم تجارت خارجی و بازرگانی و ساز و کارهای تاثیرات این بخش بر اقتصاد داخلی است که می توان استراتژی مناسب توسعه صنعتی-اقتصادی را مورد ارزیابی و تحلیل قرار داد. بنابراین اهداف تحقیق به صورت زیر بیان می شود:

- ✓ بررسی روند صادرات و واردات ایران در طی دوره ۱۳۳۸-۱۳۸۶
- ✓ تعیین ارتباط بین صادرات، واردات و رشد اقتصادی با استفاده از رهیافت آزمون کرانه ها به همجمعی
- ✓ بررسی سازگاری مدل رشد فدر برای اقتصاد ایران

۱-۷ تعریف واژه های اختصاصی تحقیق:

۱-۷-۱ مفهوم رشد اقتصادی:

برای رشد اقتصادی تعاریف مختلفی وجود دارد که در زیر به چند مورد اشاره می کنیم:

- ✓ افزایش تولید ناخالص ملی کشور در یک دوره زمانی معین
- ✓ تغییرات در میزان تولیدات و یا تغییرات در تولید خالص سالانه و در نتیجه تغییرات در درآمد ملی
- ✓ مایکل تودارو، رشد اقتصادی را چنین تعریف نموده است: «فرایندی پایدار که در اثر آن ظرفیت تولیدی اقتصادی طی زمان افزایش می یابد و سبب افزایش سطح درآمد ملی می شود.»
- ✓ سیمون کوزنتس رشد اقتصادی را افزایش بلند مدت ظرفیت تولیدی به منظور عرضه کالاهای هرچه متنوع تر اقتصادی به مردم می داند.
- ✓ افزایش کمی و مداوم در تولید یا درآمد سرانه کشور از طریق ارتباط با افزایش در نیروی کار، مصرف سرمایه و حجم تجارت

۲-۷-۱ مفهوم سرمایه انسانی:

به تواناییها و قابلیت‌های سازنده و کارآمد افراد اشاره دارد که این تواناییها و قابلیت‌ها شامل دانش، مهارتها و تجربه می‌شود که دارای ارزش اقتصادی هستند. متغیرهای چندی در تعیین سرمایه انسانی یک کشور دخیلند، مهمترین عامل، فرصتهای تحصیلی و آموزشی مهیا برای نیروی کار است. (رضایی و صانعی، ۱۳۸۳)

۳-۷-۱ صادرات کالاها و خدمات:

به کلیه کالاها و خدمات خریداری شده توسط اشخاص حقیقی و حقوقی غیر مقیم از کشور اطلاق می‌شود که در این تحقیق به تفکیک صادرات نفتی و غیر نفتی نیز بررسی شده است.^{۲۴}

۴-۷-۱ واردات کالاها و خدمات:

به کلیه کالاها و خدمات خریداری شده توسط اشخاص حقیقی و حقوقی مقیم، از کشورهای دیگر اطلاق می‌شود که بر اساس نقش کالاها در تولید و مصرف، واردات به تفکیک واردات کالاهای مصرفی، سرمایه ای و واسطه ای نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

الف- کالاهای سرمایه ای: آن دسته از کالاهایی که به طور مستقیم در تولید کالاها و خدمات به کار گرفته می‌شوند. این کالاها ضمن بادوام بودن، بهره وری سایر عوامل تولید را افزایش می‌دهند و ارزش افزوده ایجاد می‌نمایند.

ب- کالاهای واسطه ای: آن دسته از کالاهایی که در فرایند تولید، تغییر شکل یافته و یا تکمیل شده و به صورت کالایی جدید در می‌آیند.

ج- کالاهای مصرفی: کالاهایی که به طرز مستقیم نیازهای مصرفی خانوارها را برطرف می‌کند و هدف از استفاده آنها، ایجاد ارزش افزوده نیست.^{۲۵}

^{۲۴} منبع: اداره بررسیها و سیاستهای اقتصادی بانک مرکزی

۱-۸ نوع تحقیق و روش تجزیه و تحلیل داده ها:

این تحقیق، یک تحقیق کاربردی و تجربی و از نوع توصیفی-تحلیلی است. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از روشهای اقتصادسنجی و نرم افزارهای *views6*، *micrifit5* و *GAUSS* صورت گرفته است.

۱-۹ روش گردآوری آمار و اطلاعات:

برای این تحقیق از داده های سالیانه برای دوره ۱۳۸۶-۱۳۳۸ استفاده شده است. این داده ها از اطلاعات و آمار بانک مرکزی و مرکز آمار ایران به دست آمده است.